

« Դադղիոյ, Անգղիոյ եւ Տաճկաստանի դաշնակցութիւնը նոր ոյժ մը տուած ըլլալով այս գործողութեան, Պարոն Պիլէզիկճեանը վայելուչ համարեր է որ այս երեք տէրութեանց միասնութենէն առաջ գալու աղեկութիւններուն յիշատակ՝ անոնց նշաններն ալ գտնուին յիշատակարանին վրայ. անկէց ի գտա՝ յաղթութեամբ եղած պատերազմներուն ու առնուած կամ պաշտպանուած քաղաքներուն անուանցը հետ այն քաջերուն անուններն ալ գրուին որ Տաճկաստանի ինքնիշխանութիւնը ապահովելու համար բացուած կռուոյն մէջ ընկան : — Այսպիսի վսեմ մտածութիւններով ու բոյորովին արեւելեան ասործակով ու հանճարով ի գործ դրուած ըլլալուն, Պարոն Պիլէզիկճեանին առաջարկութիւնը 1855ին Արուստանանդիսին մէջ ընդունուած ու հանդիսատեսից հետաքննիչ ղիտողութեանը արժանի եղած է : »

Այս ուրախական տեղեկութեան մէջ որչափ որ ցաւալի է տեսնելը, նոյնչափ ալ դժուարին է մականերէնը թէ արդեօք ինչո՞ւ համար զաղղիացի օրագիրը Պարոն Պիլէզիկճեանին *հայազգի* ըլլալը ծածկեր է. վասն զի թեպէտ եւ շատ եւրոպացիք՝ չգիտնալով թէ Տաճկաստանի բնակիչներն իրենց ազգութիւնը պահելու գեղեցիկ արտօնութիւնն ունին՝ ամենուն մէկէն *Թուրք* կամ *Արեւելցի* կըսեն, բայց մենք հաւատարմ ենք որ մեր ազնիւ ու պատուական բարեկամը Պիլէզիկճեան Յարութիւն աղան չուզեր որ անորոշ մնայ թէ ինքը *Թուրք* է թէ յայն, հայ է թէ հրեայ, ասորի է թէ քաղղեացի. այլ եւ իրեն պարծանք անգամ կը համարի հայազգի ըլլալն ու ամեն տեղ հայազգի ճանչցուիլը :

« L'alliance de la France, de l'Angleterre et de la Turquie ayant donné une nouvelle force à cet acte, M. Bilézikdji a cru devoir consacrer l'heureuse influence résultant de l'union de ces trois puissances en faisant figurer sur son monument les emblèmes qui les distinguent, et en y inscrivant, avec les noms des batailles gagnées et des villes prises ou défendues, les noms des braves qui ont succombé dans la lutte soulevée pour assurer l'indépendance de la Turquie. — Exécuté sous l'inspiration de ces nobles sentiments et avec un goût et un talent d'un caractère tout oriental, le projet de M. Bilézikdji se fait remarquer avec beaucoup d'intérêt à l'Exposition de 1855, où il a été admis. »

C'est avec regret que nous voyons dans ce rapport intéressant, que le journal français ait voulu passer sous silence l'origine *arménienne* de M. Bilézikdji; il nous est bien difficile d'en deviner le motif. Il est vrai que beaucoup d'Européens, ignorant que tous les habitants de la Turquie jouissent du beau privilège de conserver leurs nationalités, les appellent, tous indifféremment, *Turcs* ou *Orientaux*; cependant nous sommes certains que notre honorable ami, M. Bilézikdji, tient à ce qu'on ne doute point s'il est Turc ou Grec, Arménien ou Israélite, Syrien ou Chaldéen, et qu'il se fait même une gloire d'appartenir à la nationalité arménienne et d'être connu partout comme tel.

Գ. ՀԱՆԳԻՍԱՐԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱՇԷՆ ՄԱՐԳԿԱՆ

ԳՈՒԼԵԼՄԱՍ ՓԷՓԷ 20ԲԱՎԱՐ ԻՏԱՂԱՅԻ.

Օգոստոսի 8ին վախճանեցաւ Փիլեմոնրի երկրին մէջ Գուլիելմոս Փէփէ խաւացի մեծանուն գորավարը, որ Իտալիոյ արդի ժամանակաց պատմութեանը մէջ անմոռանալի պիտի ըլլայ իր հայրենասէր քաջութեամբն ու մեծամեծ գործողութիւններովը : Այսպիսի անձանց քաղաքական կարծիքներուն վրայ քննութիւն ընելը մեզի չիյնար.

բայց իրենց առաքինական գործերը օրինակի համար մէջ բերելը մեր պարտքն է, ուստի եւ այս անգամ կարճ ի կարճոյ տեղեկութիւն մը տալէն ետեւ՝ յուսանք թէ ուրիշ ատեն ընդարձակ պատմութիւնն ալ հանելու առիթ կ'ունենանք :

Գուլիելմոս Փէփէն ծնած էր Բալապրիոյ Սքուիլանչէ քաղաքը 1783ին, ու 1799ին Նափոլիի մէջ

եղած խռովութեան մասնակից եղաւ : Տարիքին պզտիկութեանը պատճառաւ ազատեցաւ մահուանէ, եւ կամաւոր աքսորանօք զնաց Գաղղիոյ Տիփոն քաղաքը խաղաղական լեզեռնին մէջ զինուոր գրուեցաւ : Մեծին Նափոլէոնի բանակին մէջ գտնուելով՝ Մարենկոյի յաղթութեանը բաժանորդ

տարեկան հազիւ կար երբոր փոխանորդ զօրավարի եղաւ ու՝ քաջութեանն անունը հռչակուեցաւ Սպանիոյ պատերազմին ու ետքը 1815ին Իտալիոյ պատերազմին մէջ՝ երբոր Միւրա քաղաւորը խաղաղական ազատութեան դրօշը կանգնեց :

Պուրպունեան ցեղին Նեապօլսոյ քաղաւորու-

Գուլիերմօ Փէրէ զօրավար խաղաղի :

եղաւ : Երբոր Պոնափարրին եղբայրը Յովսէփ Նափոլէոն քաղաւորեց Նեապօլսոյ մէջ, Փէրէն ալ իր հայրենիքը դարձաւ, եւ այն իշխանին ու անոր յաջորդ Միւրայի քաղաւորութեանն ատենը շատ գործունեայ ու պատուաւոր կերպով կատարեց իր զինուորական պաշտօնները : Ներստուն

րիւնը նորէն ձեռք առած ժամանակը Գուլիերմօ Փէրէն իր զօրավարութեանը մէջ մնաց : Յուլիսի մէջ 1820ին Սպանիոյ տանձանաղրական կառավարութիւնը հրատարակողներուն առաջիններէն մէկն ալ ինքն եղաւ :

Ազատական կառավարութեան իյնալէն ետեւ.

Փեփե գորավարը պանդխտութեամբ անցուց օրերը, եւ 1821էն ետքը ատեն մը Փորթոկալի երկիրը բնակեցաւ, ատեն մըն ալ Սպանիա ու Գաղղիա, ուր բարեկամացաւ Լաֆայեթի, Արակոյի եւ ուրիշ անուանի մարդկանց հետ :

Իտալիոյ վերջին ոտք ելած ատենը, 1848ին, Փեփե գորավարը դարձաւ նորէն հայրենիքը, ու Նեապոլսոյ բազաւորին Աւստրիոյ դէմ դէպ ի Լոմպարտիա յուղարկած բանակին սպարապետ դրուեցաւ : Պոլոնիա քաղաքը հասած ջհասած՝ հրաման ընդունեցաւ բազաւորէն որ ետ դառնայ. բայց իր հայրենասէր սիրտը չբողբոց որ այն հրամանին մտիկ ընէ. քովի գօրաց մեծ մասը ետ ձամբեց, իսկ ինքը սակաւաձեռն զըն-

դով մը գնաց Վենետիկ. Վենետիկցիք ալ իրեն յանձնեցին քաղաքին պաշտպանութիւնը : Փառաւորապէս կատարեց Փեփե այն իր պաշտօնն ալ. ու երբ հարկ եղաւ որ քաղաքը անձնատուր ըլլայ, Գաղղիա գնաց ու Փարիզ կեցաւ մինչեւ 1851 տարին. անկեց ետքը Փիեմոնթի երկիրը դարձաւ, ու հոն Թուրինի մօտ գեղ մը քաշուած հանգիստ ապրեցաւ, միշտ պատիւ ու մեծարանք զտնելով ամենէն ու ամեն տեսակ կարծեաց տէր մարդիկներէ : Ամսոյս 11ին յուղարկաւորութեան հանդէսը կատարուեր է մեծ հանդիսով ու անբիւրազմութեամբ մեծամեծաց եւ հասարակ ժողովրդեան :

Գ. ՀԱՅԿԱՉԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՀՌՈՎԱՄԷԿԱՆ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԷՆ ԳԱՂԹԱԿԱՆ ՏԱՆԵԼՈՒԻ Ի ՃԷՉԱՅԻՐ

(Շարայարութիւն եւ տարտ.)

« Թողունք այն օգուտն որ մեր կայուածները կրնան « քաղել՝ երկրագործութեան ու ձարտարութեան վրայ « աշխատանքաց շատնային . Հայերը բնութեամբ « վաճառականութիւնը սիրող եւ ձեգայիլի կլիմային « նման կլիմայի մը վարժած ըլլալովհին՝ եւրոպացոց « գլուխ հանել չկրցած աշխատանքներն իրենք կրնան « ինչպէս որ պէտք է կատարել : Օրինակի համար, « Սուտանի՝ Ափրիկէի մէջտեղերուն եւրոպայի նետ « վաճառականութիւն ընողները հիմա գրեթէ միայն « Մարբրն ու Թունուզն են, եւ ուրիշ ամեն ազգ՝ մա- « նաւանդ Անգղիացիք՝ հոն կերբան այն վաճառքներն « առնելու : Եւրոպացիք անապատին տարութեանը « երկար ատեն չդիմանալով, այս ձամբորդութիւնը « բոլորովին Արաբացոց մէտքը մնացած է որ ոչ խելք « բանեցընէլ ունին եւ ոչ ապանովութիւն, եւ վերջի « աստիճանի դանդաղ են : Անկեց ի գատ կարողու- « թիւն ալ չունին այնպիսի փողեկութիւններ տալու « որ անոնցմով առաւտուրները դիւրանան, եւ հասկը- « ցուի բէ այն բերքերուն ելած տեղութեանը ինչ էր- « կիրներ են, որպէս զի ետեւէ ետեւ երթեւեկութիւն « ըլլայ . . .

« Հայերը մեզմէ աւելի ընտանեւոր ու մանմետա- « կանաց բնաւորութեանը վարժ ըլլալով, Ափրիկէի « քաղաքաց մէջ երկար ժամանակ բնակելէն Գաղղիա- « ցոց չափ չեն վախճար : Անկեց ի գատ, վաճառա-

PROJET

DE LA COLONISATION DE L'ALGÉRIE PAR DES ARMÉNIENS CATHOLIQUES.

(Suite et fin.)

« Indépendamment de l'avantage qui résulterait pour « notre colonie d'une augmentation de bras pouvant pré- « ter leur concours à l'agriculture et à l'industrie, « l'amour des Arméniens pour le commerce, leur habi- « tude d'un climat semblable à celui de l'Algérie, les « rendraient propres à des travaux que les Européens ne « peuvent exécuter. Ainsi, par exemple, le commerce du « Soudan, du centre de l'Afrique avec l'Europe, se fait « aujourd'hui presque tout entier par le Maroc ou par « Tunis, où viennent en profiter toutes les nations et « surtout les Anglais. Les Européens ne pouvant suppor- « ter longtemps la température du désert, ce transit est « entièrement livré aux Arabes qui le font sans aucune « intelligence, sans aucune garantie et avec une extrême « lenteur. Ils sont en outre incapables de donner des « renseignements qui puissent favoriser l'extension des « échanges, faire connaître les pays d'où sortent les pro- « duits dont ils trafiquent et amener à des relations sui- « vies...

« Les Arméniens, se concentrant plus que nous dans « la vie de famille et étant plus habitués aux mœurs mu- « sulmanes, craindraient moins que les Français un long « séjour dans les villes africaines. De plus, leur intelli-